

1964

KÜTÜPHANELER HİZMETİNDE 25 YIL

Adnan ÖTÜKEN

Millî Eğitim Bakanlığı'nın Kütüphaneler Müdürü ve Kütüphaneler Genel Müdürü olarak 25 senelik şerefli hizmetlerinden sonra Aziz Berker, emekliye ayrıldı. Yirmibeş sene dile kolaydır. Hem 25 yıl, hem de kütüphanecilik gibi önemi ve değeri bu çeyrek yüzyılın ilk zamanlarında hiç bilinmiyen ve daha şimdi yeni yeni öğrenilmeğe başlanan bir meslek ve san'atta baş olarak, müdürlük ve genel müdürlük yapmak... dile kolaydır. İnsanlar vardır; yoluna konulmuş bir nizamın, iyi bir organizasyonun başına geçerler ve eski eserlere yenilerini katarlar. Fakat yine insanlar vardır ki kadrü kıymeti bilinmiyen bir hizmetin piyoneri olarak yol açmaya, binbir güçlük ve fedakârlıkla dâvanın topluma maledilmesine çalışırlar. Aziz Berker bu ikincilere örnektir.

Türk Kütüphanelerinin 25 yıl öncesini bilenler bugün memleketin muhtelif köşelerindeki yeni kütüphaneleri veya iptidai hüviyetlerini silkip atmış, bugünün telâkkisine uygun hüviyet almış Türk kütüphanelerini gördükçe, bunlarda Aziz Berker'in 25 yıllık emeklerinin izlerini müşahade ederler.

Aziz Berker Kütüphaneler Müdürü olduğu zaman; kurulmuş bir nizam, iyi bir teşkilât ve avrupai anlamda kütüphaneler mevcut değildi. Bu konuda bir kampanya açılması gerekiyordu. Millî Eğitim Bakanlığının havası ve anlayışı mücadeleye müsait bir vasat değildi. Bu Bakanlığın içerisinde kütüphane mefhumu henüz bilinmiyordu, bu müessesenin varlığı ile yokluğu müsavî telâkki ediliyordu.

Bu müesseseler, umumiyetle, eski tarzda yetişmiş veya hiç bir işte muvaffak olamadığı için ancak (ekmeğinden olmasın) düşüncesiyle, en pasif hizmetin yeri sayılan «kütüphane» ye verilmiş kimselerle idare edilmeğe çalışılırdı. Kütüphane, talebelerin ders çalışacakları; yazın serin, kışın sıcak bir yerden başka bir şey değildi. Bugün Türk kütüphanelerinde umumiyetle üniversite veya yüksek okullar mezunları, bilgili ve çalışkan, kendilerini bu hizmete vermiş gençler yer almış bulunuyorsa kütüphaneciliğin ayrı eğitimi ve bilgiyi icabettiren bir ihtisas işi olduğu takdir ediliyorsa bunda Aziz Berker'in büyük hizmet payı vardır.

25 Sene dile kolaydır. Bu bomboş bırakılmış, ihmal edilmiş sahada çeyrek asır müddetle baş yönetici olarak çalışmak, bıkmadan, yorulmadan hizmet görmek, eserler vermek, hakikaten hünerdir.

Şimdi ilk adımlar atılmış, ilk yol açılmıştır. Bu yolu genişletmek, bütün kütüphanelerimizi, hepimizin arzu ettiği seviyeye çıkarmak yeni nesillere düşen bir hizmettir. Bu hizmetin de gençlerin eliyle ve himmetiyle yerine getirileceğinden hiç şüphemiz yoktur.

Aziz Berker'e ömrünün büyük bir kısmını verdiği, çok hizmet ettiği Türk kütüphanelerinin muhitinden, emekliye ayrıldıktan sonra da kendisini uzak tutmamasını, piyonerliğini yaptığı bu müesseselerin daha iyilerini, daha güzellerini, daha modernlerini mutluluk içerisinde görmesini temenni ederim.

KÜTÜPHANECİLERİ ETKİLEYEN ESERLER

Doçent Dr. Osman ERSOY

Türk Kütüphaneciler Derneğinin Aziz Berker için hazırlamakta olduğu esere, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü öğrencileri üzerinde bir kaç yıldan beridir yapmakta olduğumuz bir araştırma ile katılmayı istedik. Geleceğin kütüphanecilerini en çok etkileyen eserler hangileriydi? Sayın Berker'in yıllar boyunca, uğruna bir ömür tükettiği mesleğin yolcularının kişiliklerini hangi yazarların hangi eserleri perkleştirmişti? Berker, yirmi yıl okuma - yazma öğretmek, cehaleti gidermek için bir öğretmen olarak savaştı. Bundan sonra, yirmi beş yıl da kütüphaneci olarak, okumayı bilen fakat okumayan, ya da okumayı alışkanlık haline getirememiş kişilerle mücadele etti. Sürdürmekte olduğu savaşa, mücadeleye her yıl yeni kuvvetler, güçlü kütüphaneciler katılıyor. Aşağıda görüleceği üzere, geleceğin genç kütüphanecileri, seçkin eserler okuyorlar ve sanıyoruz ki çevrelerine de ileride güzel kitaplar okutabilecekler.

İncelememiz, Kütüphanecilik Kürsüsü I. Devre öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Genel olarak, bunların yaş ortalaması, 19 dur. 108 öğrenciyi içine alan bu ankette, «Sizi en çok etkisi altında bırakmış olan bir eser hangisidir?» şeklinde yapılmıştı. Her yıl alınan sonuçlar, yazarın soyadı, eserinin adı, kaç kız ve erkek öğrencinin bu eserden etkilendiği ve toplam olarak kaç kişinin eseri rapor ettiği gözönünde tutularak sıralanmıştır:

Yazar	Eser	Kız	Erkek	Toplam
Adivar, H. E.	Vurun Kahpeye	—	1	1
Ahmet Rasim	Fuğu Atik	—	1	1
Alcott, L. M.	Küçük Kadınlar	1	—	1
Alighieri, Dante	İlâhî Komedi	1	—	1
Arısoy, S.	Karapürçek	1	—	1
Atsız, N.	Bozkurtlar Diriliyor	—	1	1
Balzac, H.	Vadideki Zambak	1	—	1
Barclay, F. L.	Karanlık ve Aydınlik	1	—	1
Brontë, C.	Jane Eyre	3	—	3
Camus, A.	Yabancı	1	1	2
Carnegie, D.	Dost Kazanmak ve İnsanlar Üzerinde Tesir Yapmak	—	1	1
Carnegie, D.	Üzüntüyü Bırak, Yaşamaya Bak.	2	1	3
Cronin, A. J.	Erguvan Ağacı	1	—	1
Cronin, A. J.	Hemşireler	1	—	1
Cronin, A. J.	Karanfilli Kadın	1	—	1
Cronin, A. J.	Sabah Yıldızı	1	—	1

Yazar	Eser	Kız	Erkek	Toplam
Cronin, A. J.	Şahika	1	—	1
Cronin, A. J.	Yalnızlık Kâbusu	1	—	1
Dağcı, Cengiz	Korkunç Yıllar	2	—	2
Dickens, C.	İki Şehrin Hikâyesi	1	—	1
Dickens, C.	David Copperfield	1	—	1
Dostoyevsky, F. M.	Ezilenler	1	—	1
Dostoyevsky, F. M.	Suç ve Ceza	—	1	1
Eflâtun,	Sokrates'in Müdafaası	—	1	1
Flaubert, G.	Madame Bovary	3	—	3
Gide, A.	Dar Kapı	1	—	1
Gide, A.	Parferal Senfoni	1	—	1
Goethe, W.	Faust	1	—	1
Güntekin, R. N.	Çalıkuşu	6	—	6
Güntekin, R. N.	Damga	—	2	2
Güntekin, R. N.	Yaprak Dökümü	—	1	1
Gürpınar, H. R.	Gulyabanı	1	—	1
Hemingway, E.	İhtiyar Balıkçı	—	1	1
Hugo, V.	Notre - Dame'in Kamburu	1	1	2
Hugo, V.	Sefiller	3	—	3
İbsen, H.	Nora (Bir Bebek Evi)	1	—	1
İstrati, P.	Arkadaş (Mihail)	2	—	2
Karaosmanoğlu, Y. K.	Yaban	3	—	3
Mehmet Irmak	İsimsiz Kahramanlar	—	1	1
Orhan Kemal	Çocuk (Hikâye)	1	—	1
Orhan Kemal	Devlet Kuşu	—	1	1
Yaşar Kemal	İnce Memed	1	—	1
Yaşar Kemal	Orta Direk	—	1	1
Kozanoğlu, A. Z.	Kızıltuğ	—	1	1
Lamartine, A.	Graziella	1	—	1
Lawrance, D. H.	Oğullar ve Sevgililer	—	1	1
Leeuw, A.	Kalbinin Sesi	3	—	3
Levin, M.	Kaybolan ençlik (Compulsion)	1	—	1
Mitchell, M.	Rüzgâr Gibi Geçti	2	—	2
Michener, J. A.	Hawaii	1	—	1
Montépin, X.	Ekmekçi Kadın	1	—	1
Maurois, A.	Patronlar	1	—	1
O'Neill, E.	Altın (Piyas)	—	1	1
Ömer Seyfettin	Başını Vermeyen Şehit (Hikâye)	1	—	1
Ömer Seyfettin	Diyet (Hikâye)	1	—	1
Ömer Seyfettin	Forsa (Hikâye)	—	1	1
Özakman, Turgut	Duvarların Ötesi	1	—	1
Porter, E. H.	Pollyanna	8	—	8
Prouty, O. H.	Stella Dallas	1	—	1
Recaizade, M. E.	Araba Sevdası	1	—	1
Remarque, E. M.	Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok	1	—	1
Sartre, J. P.	The Age of Reason	1	—	1
Sartre, J. P.	Bulantı	1	—	1

Yazar	Eser	Kız	Erkek	Toplam
Shakespeare, W.	Macbeth	1	—	1
Smiles, Samuel	Kendine yardım (Self - Help)	1	1	2
Sophokles,	Kral Oidipus	—	1	1
Steinbeck, J.	Fareler ve İnsanlar	—	1	1
Steinbeck, J.	Gazap Üzümleri	—	1	1
Steinbeck, J.	İnci	—	1	1
Steinbeck, J.	Yukarı Mahalle (Tortilla Flat)	1	—	1
Stendhal, (Henry Beyle)	Kırmızı ve Siyah	1	—	1
Stevenson, R. L.	İki Yüzlü Adam	—	1	1
Tolstoy, L. N.	Diriliş	1	1	2
Uşaklıgil, H. Z.	Aşk-i Memnu	—	1	1
Wilder, T.	San Luis Rey Köprüsü	1	—	1
Zilahy, L.	İki Esr	1	—	1

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere, 56 yazarın, 76 değişik konudaki eseri, 81 kız ve 27 erkek kütüphaneci adayını en çok etkisi altında bulunduran eserlerdir. Yabancı yazarlardan, Eleanor H. Porter **Pollyanna** adlı eseriyle başta gelmekte; Reşat Nuri Güntekin ise, eserleri en çok okunan yazarımız durumunda bulunmaktadır. Bunları, Cronin, Hugo, Carnegie, Steinbeck gibi yazarlar takip etmektedir. Bu incelemede, öğrencilerin geldikleri sosyal çevre gösterilmemiştir. Fakat, öğrencilerimizi yakından tanıdığımız için, rahatlıkla, erkek öğrencilerin daha ziyade, yerli yazarları okuduklarını, yabancı yazarların ise, sosyal çevreleri büyük şehirler olan, kız öğrenciler arasında popüler olduğunu söyleyebiliriz. İnceleme, az sayıda, bir öğrenci topluluğu üzerinde yapılmış olmasına rağmen, sosyal çevrenin okuma üzerine, özellikle, okunan eserlerin mahiyeti üzerine yaptığı etkiyi burada görmemek mümkün değildir. Yeri gelmişken, psikolojik ve sosyolojik faktörlerin okuma üzerindeki etkisi ve okuma alışkanlığının geliştirilmesiyle yakından ilgili olduğunu söylemiş olalım.

Bu anket sırasında, rapor edilmiş olan eserlerin dünyanın şahaserleri olduğu nu iddia edecek değiliz. Aslında öğrenciler de böyle bir inançta değillerdi. Onlar, sadece kişiliklerinin oluşmasında rapor ettikleri eserlerin etkisinin büyük olduğunu ifade etmişlerdi. En iyi eser hangisidir? Veya en güzel eser denilince neyi anlıyoruz? gibi sorular pekâlâ aklımıza gelebilir. Belkide eğitimci ve kütüphaneciler bu sorunun karşılığını biraz güç verebilirler. Elimizde iyi ve yararlı kitapları seçmek için ne kadar çok ve mükemmel standartlar bulunursa bulunsun, yine de kitap seçiminde kesin bir başarıya ulaşacağımız söylenemez. Aile, çevre ve okulda kazanılan ve her kişi için çok değişik belirtiler gösteren güzellik, iyilik, doğruluk gibi kıymet hükümlerini belirli bir ölçüye vurmanın zorluğu karşısında, «kişinin severek ve rahatça okuduğu eser onun için en iyi eserdir» demekle büyük bir hata işleyeceğimizi sanmıyorum. Kaldı ki, şöyle belirli standartlara uyan 400 - 500 eser, okunmak üzere, seçilecek olsa, Kütüphanecilik Kürsüsü öğrencilerinin rapor ettiği eserlerin çoğu bu listeye girer.

(1) Okumada süreli bir ilginin gelişmesi ve bunu etkileyen faktörler için, bak. **Developing Permanent Interest in Reading**. Chicago, 1956 adlı eser.

Belirli konularda, bütün milletleri etkilemiş eserler vardır. Buna, Robert B. Downs'ın **Books that Changed the World** (New York, 1956) adlı kitabına aldığı 16 eser örnek olarak verilebilir². Downs'ın da belirttiği üzere, dünya milletlerini etkilemiş olan eserler arasına başkaları da eklenebilir; fakat, bu 16 eser listeden hiçbir zaman çıkarılamaz.

Bir kurum çerçevesi içinde yapılan anket de bize, buradaki insanların beğendikleri ve okudukları kitapları gösterir: Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği Kültür Kolu'nun öğretmen ve öğrenciler arasında bir anket yaparak, fayda ve zevk bakımından arkadaşlarına «sende oku» diye salık verebilecekleri eserleri içine alan listesi örnek olarak gösterilebilir³. En çok beğenilen 150 kitabı içine alan bu gibi incelemelere, en iyi eserleri seçme bakımından büyük ihtiyaç vardır.

Kitapçılar, Yayınevleri, yazarlar ya da belirli dergi ve kitaplar zaman zaman okunmasını tavsiye ettikleri eserlerin listelerini neşrederler. Bunlar toplumun ihtiyacı olan seçkin eserlerin kolayca bulunup okunmasında rehberlik ederler. Bu gibi, okumayı kolaylaştıracak ve alışkanlık haline getirecek çalışmaların ülkemizdeki yokluğu veya azlığı konusunda Sami Özerdim'e hak veriyor ve Türk Kütüphaneciler Derneğinin bir an önce bu gibi sorunlar üzerine de eğilmesini istiyoruz⁴.

Kitapların, değişik şekillerde de olsa, onları okuyan kişilerin, davranışları, fikirleri, yaşayışları ve inanışları üzerine büyük bir değişiklik meydana getirdiği anlaşılmaktadır. Nitekim, Kütüphanecilik Kürsüsü öğrencileri, neden belirli bir eserin etkisi altında fazlaca kaldıklarını raporlarında açıklarlarken, eserlerin kendilerinde meydana getirdiği değişikliklere de dokunmuşlardır. Bu konuda yani okumanın çeşitli etkileri⁵ hususunda daha geniş zümreler üzerine yapılmış anket sonuçlarına ihtiyacımız olduğu da bir gerçektir. Hele son yüzyıl içinde, kitapların bir tedavi aracı olarak kullanılması büyük ölçüde uygulama alanı bulmuştur⁶. Ayrıca, okunan kitapların gençlere meslek seçiminde de yararlı olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, Adale de Leeuw'ün **Kalbinin Sesi** adlı eserini okumuş olan bir kız öğrenci 1961 yılında Kütüphanecilik Bölümüne girmiştir. Ayrıca, kütüphanecilikle ilgili olan bu eser, 1962 yılında ikinci sınıf öğrencilerine okumaları için salık verildikten sonra da ablalarında bu eseri görenek okuyan iki kız öğrenci daha 1964 yılında kütüphaneciliği tercih etmişlerdir.

Johnny neden okuyamıyor (Why Johnny Can't Read) adlı eserin yazarı Rudolf Flesch, önsözünde «önemli bir sorun olduğu için savaşın generallere bırakılması nasıl gerekli ise, okumayı öğretme de öylesine önemlidir ve bu sorunun da öğretmenlere, eğitimcilerle bırakılması gerekir» demektedir. Biz bu cümlele bir kaç kelime daha ekliyerek, «okumayı alışkanlık haline getirmek, okumaya karşı alarjisi olanları bu hastalıktan kurtarmak da önemli bir sorundur; bu işin de kütüphanecilere bırakılması gerekir» şeklinde bitirmek istiyoruz. Amerika Birleşik Dev-

(2) **T.K.D.B.**, III, 2 (Ankara, 1955), 144-162 ss. bak.

(3) «En çok beğenilen 150 kitap» **T.K.D.B.**, III, 2 (Ankara, 1955), 205-209. ss.

(4) Özerdim, «Mühim Kitaplar», **T.K.D.B.**, V, 1 (Ankara, (1956), 34-38. ss. ve yine aynı yazarın, aynı dergideki «Good Reading (A Guide to the World's Best Books), 61-63. ss. yazılarına bakınız.

(5) Lester Asheim, «The Study of Reading Effects», **University of Tennessee Library Lectures** (Knoxville, 1954), 17-33. ss;

(6) **Youth, Communication and Libraries** (Chicago, 1949), 69-77. ss:

letlerinin bu Avusturya doğumlu eğitimcisi, Johnny'nin okumayı beceremeyişinden yakınıyor. Johnny'nin okuyabilmesinin yollarını araştırıyor ve gösteriyor. «Son bir ay içinde bir kitap okudunuz mu? Veya okuyormusunuz?» şeklinde yapılan bir ankete daha bundan 11 yıl önce, İngiltere'de halkın yüzde elli beşi, Norveç'te yüzde kırk üçü, Kanada'da yüzde kırkı, ve Amerika'da yüzde yirmi biri «evet» diye karşılık vermişti⁷. Biz de Mehmet'in okuyabilmesi, hele Mehmet'te okumanın alışkanlık haline getirilebilmesi Aziz Berker gibi eğitimci ve kütüphanecilerin daha uzun yıllarını alacağına benzer... Jesse Shera'nın dediği gibi, «Biz, kütüphaneciler mahiyetini kendimizin de bilmediği birşeyi satmaya, pazara sürmeye girişiyoruz»⁸. Shera'nın sözlerinden mahiyetini bilmediğimiz bir eseri okuyucularımıza da salık vermiyelim anlamını çıkarmak istiyorum. «Kitaplar ruhun gıdasıdır» diyoruz. Hangi cins gıdanın hangi çeşit vücuda yarayacağını da şüphesiz, bilmemiz ya da kestirmemiz gerekiyor. Öyleyse, daha geniş, daha çok anketler yolu ile iyi eserleri ve yazarları tanımamız gerekiyor. Millî Eğitim Bakanlığı, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün «çevrede en çok okunan on eser» için kütüphanelerinde yaptırmakta olduğu anketten iyi sonuçlar alınacağını umuyoruz.

Bizim, Kürsümüz öğrencileri üzerine yaptığımız anket bir kaç yıl için çeşitli fakültelerde uygulansa, öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirici seçkin kitap listeleri elde edilebilir sanıyoruz.

-
- (7) Howard Mumford Jones, **Books and Independent Mind**. Madison, 1954, 12. ss.
 (8) Jesse Shera, «Little Girl Don't Play Librarian», **Library Journal**, 87. Cilt, 22. sayı (Aralık 15, 1962), 4484. sayfa.